B. N. C.
FIRENZE
1042
28

1042, 28

NICOLAI BERALDI DE VETERE AC NOVITIA iuriſprudentia Oratio,

Cum erudita ad antiquorum lectionem ac ſtudium exhortatione.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

LVGDVNI APVD SEB. GRYPHIVM 1533.
Ad Calendas Iulias.

SEBASTIANVS GRYPHIVS LECTORI S.

ORATIONEM hanc paucis ac ſucciſiuis horis ſcripſerat Beraldus, uir eloquentiſſimus, quam Tholoſæ erat habiturus, niſi relicto Regio comitatu aliò ſibi migrandum intellexiſſet. Cum igitur eum laboris pœniteret, & orationem ipſam nondum recognitam exurere, aut abijcere in Ararim uellet, Hilarius Bartelephus ſublectam ad me detulit excudendam, dignam profecto, quæ à ſtudioſis ac doctis legatur. Vale lector optime.

PERLEGE, AC TVM DEMVM &c.

1062
28

NICOLAI BE-
RALDI DE VETERE
AC NOVA IVRIS
PRVDENTIA
ORATIO.

DICTVRVS hodie de lege, legiſq́ ortu ac principio, clariſsimi uiri, uos omnes primũ, ut debeo, obſecro, ne me meapte ſponte, ac non potius aut amicorum precibus, aut eorum uolũtate, quorum autoritatem nullo modo cõtemnere, ac iuſſa detrectare debeam, adductum conſcendiſſe huc putetis. Non ita inſanio, uirium mearum, aut mei etiã oblitus: neq; mihi tantum arrogo, ut hunc nobilem ſuggeſtum mihi putem eſſe conſcendendum, deq́ eius artis ac diſciplinæ natura ac ratione dicendũ, quæ non modo uobis omnibus nota ſit ipſa, ac propè familiaris: ſed quæ celeberrimam etiam hanc ueſtram Academiam, ceu domicilium ac ſedem ſibi feliciſsimam olim iam delegerat: in qua cum orbi ipſi, tum Galliæ noſtræ potiſsimum uniuerſæ ſpectandam ſeſe ac amplectendam præberet. Non ignoro quæ, quantaq́ ſint ea, quæ præſtantiſsimi Academiæ huius principes, ac illuſtres iuriſprudẽtiæ profeſsores efficere ac præſtare ſoleant: quantulũ uero id ſit, quod uel exigi à me, uel

expectari debeat, qui nec ſubtiles iſtas argutias, qui-
bus ius ciuile explicari conſueuit, per ætatem didice-
rim, nec iuris adyta penetrarim, ſed ad alia me ſtudia,
partim meo quodam ac priuato iudicio, partim ami-
corum conſilio atq; hortatu conuerterim à ueſtræ hu-
ius excellentis ſplendidæq; profeſsionis magnitudine
ac præſtantia longe lateq; diſsidentia. De quibus ſi
quid hodie uobis audientibus diſſerere uelim, uereor,
ne actum, quod dicitur, agere uidear, qui ea dicere in-
ſtituerim, quæ ut humilia atq; abiecta facile contemni
poſsint ac reijci, non niſi certe eius generis ſint, ut feli-
ciſsimo hoc ſeculo, quo diſciplinæ omnes exerere ſeſe
rurſum, ac proferre cœperũt, ignorari nequeant, nedũ
uobis ignota eſſe poſsint, qui ad hanc pulcherrimam
iuris diſciplinam optimarum artium omnium ſcientiã
adiũxiſtis, orbemq; illum aureum abſoluiſtis, quo ar-
tes omnes ad humanitatem pertinentes ceu perpetuo
quodam, atque, ut ſic dixerim, indiuiduo uinculo ita
continentur, ut non prius ſingulæ teneantur, quàm
ſimul omnes. Ac ne quis forte exiſtimet eam me inter-
pretandarum legum rationem ac uiam contempſiſſe,
quam celeberrimi æui huius iuriſcõſulti & ſecuti ſunt,
& hodie quoque ſequuntur: equidem uobis me bona
fide aperiã, neq;, quod ingenui eſſe hominis arbitror,
diſsimulabo, eadem me olim ueſtigia ingreſſum, cum
eximijs etiam profeſsoribus nonnunquã in certamen
deſcendiſſe, & identidem ad intermiſſa hæc ſtudia ad-

huc

huc reſpicere: ſed rei tamen difficultate ac magnitudine deterritum, ignobiles alias arteis eſſe ſecutū magno earum rerum diſpendio, quas plærięꝫ mortales uel ſolas propemodum, uel certe præcipue expetendas eſſe ducunt. Nam iuris ac legum principia ac fines ſcrutanti (ut fit) mihi primum ſe legis ipſius definitio offerebat, quæ ratio ſumma diceretur inſita à natura, quæ honeſta iuberet, uetaret contraria, ac turpia. Quæquidem legis ſeu finitio, ſeu deſcriptio hoc ipſo primū me male habebat in rationis uocabulo hærentem, quòd rationem quidem eſſe aliquam humanā ſæpe inaudieram diuinæ illius mentis particulam quandam ac ceu ſcintillam diuinæ lucis, cuius à Philoſophis mirificæ quædam uires eſſe dicerentur. Quid autem ſumma ratio eſſet, neqꝫ aſſequi ipſe poteram, neqꝫ quenquā inuenire, qui quod maxime ſcire cuperem, mihi aperte dilucideqꝫ exponeret. Rationem, enim humanā ita infirmam debilemqꝫ eſſe uidebā, ut eam legis animā (quod multis perſuaſum eſſet) eſſe ut crederem, adduci nullo modo poſſem. Quod uero rationem ſummā quidam acutiores Deum eſſe dicerent uniuerſi legem quādam ſempiternā, id uero mihi paulò ſubtilius eſſe uidebatur, quàm ut auido, ac uerum auidè exquirenti mihi ſatisfacere poſſet. Probabilius id mihi uideri poterat, quod ab alijs traditū eſſet, ſi quidem intelligi à me poſſet, ſummam rationem eſſe humanā rationem, ab ortu quidem ſuo ac principio infirmam ac imbecillam ſed

tacitis auctibus ac incrementis eouſq; progreſſam, ut perfecta dici, ac ſumma nõ immerito poſſet, quatenus ſumma perfectaq; & dici & eſſe poſſunt, quæ cadere in hominẽ ſolent, quæq; eius cõditionis propria ſunt, qua à ſummo Deo generatus homo eſſe diceretur. Audieram id quidem ac ſæpe, hominẽ præclara quadam conditione à ſummo rerum omniũ opifice conditum eſſe, eſſe animal prouidum, acutum, memor, orationis ac rationis capax, eiusq; intelligentiæ, cuius egent prona & terram ſpectantia, quibus animas tantum à mundi initio cõmunis conditor dederit, quum nobis animũ quoq; tot eximijs ſeptum præſidijs, tot ornamentis prẽditũ inſeuiſſet. Sed ut uerum fatear, perobſcura illa mihi uidebantur, &, propè dixerim, coacta, quæ de ratione ſumma ab iſtis in legis definitione pluribus dicerẽtur. Quid enim obſcurius, quàm cum natura longius progreſſa, & ab ijs ex quorum prima & inchoata intelligẽtia genera cognoſcat, nullo etiam docente in longum euecta, rationẽ confirmare dicitur ac perficere: quæ perfecta ratio, & ut ab iſtis dicitur, ſumma ſapientia rite, ut putant, nominatur. Neq; uero minus obſcurum, quod de lege ſumma ab ijſdem diſputatur, quæ lex ſcripta non ſit, aut ſcripto ſanciens aliquid, aut iubens, aut uetans, ſed lex innumeris ſeculis nata, priuſquam ſcripta, aut priuſquã Reſpub. aliqua aut ciuitas conſtituta. Porrò quòd naturæ ſemina quædam nobis ineſſe dicuntur, quæ ſequi, quæ alere, multisq;

multisq́ꝫ & uigilijs & ſudoribus augere unuſquiſque debeat, quodqꝫ igniculos quoſdam ab eadem natura hominibus datos, qui diligentia ac ſtudio foueantur, ignauia ac ſocordia ceu extinguãtur ac opprimantur, multo etiam ſubtilius diſputant iſti & obſcurius. Quis non uidet ad ſcriptæ legis ac conſtituti iuris ſubſtantiã (utar enim eorum uocabulis) nihil attinere? Pulcherrime profecto diſſeruntur ea, à iuriſconſultis etiã ipſis tradita, & è medijs Philoſophiæ adytis eruta, quæ de naturali inter homines cognatione, de communi ciuitate ac ſocietate, quam inter ſe & homines Deus Opt. Max. conſtituiſſe creditur, quæri ac dici ab ijſdem ſolent: ſed in medijs litibus frigent ea, quæ nec ab occupato, aut etiam indocto iudice libenter audiũtur, & ad ſingulorꝝ cauſas nihil omnino pertinent. Quæ cum ipſa contemni ferè uiderem, & iuriſcõſultis tamen maxime neceſſaria iudicarem, non inuitus feci, ut ad alias me arteis accingerem, quòd omnino ex eorũ numero eſſe nollem, qui deſidię diuerticula ſecuti, ad album ſe, ut Fabius inquit, ac rubricas tranſtulerunt: & formularij, uel, ut Cicero ait, legulei eſſe, quàm Iuriſconſulti maluerunt. Sed ne ſic quidem ab eius ſeu artis, ſeu facultatis ſtudijs abhorrui, ut nõ ea etiam interdũ noſſe uellem, quibus ſingulares actiones tenerẽtur, & forenſes controuerſiæ dirimerentur. Iuriſconſultorꝝ me tamen ueterum lectio, ſeu, ut dicam uerius, amor quidã eximius magis tenuit, qui & ſolidæ ſyncerǽqꝫ doctri-

næ

næ plus habent ac iudicij, quàm nouitij iſti, & ab antiquis tum Philoſophis, tum legū latoribus, minus ab eſſe exiſtimantur. Niſi fortè adhuc ſint indocti quidã, ac ſtolidi, qui Demoſthenem ac Ciceronem iuriſconſultos fuiſſe negent, quorꝫ alter Athenienſibus quoq; ipſis leges quaſdam ac inſtituta ſcripſerit, alter de uniuerſo iure ciuili Romanorꝫ, quod immenſum indigeſtumq́ꝫ eſſe iudicaret, in ordinem ac artem redigendo cogitarit. Cæterum quæ de iuris magnitudine ac difficultate à me dicta ſunt, non eò pertinent, ut legum ac iuris ſcientiam, quæ nunc in omnibus penè gymnaſijs traditur, uſq; adeo eſſe cenſeam difficilem. De uetere illa iuriſprudentia loquor, legumq́ꝫ decemuiralium perceptione ac intelligentia, quarum libellū unum Cicero ſibi uideri ait Philoſophorꝫ omnium placita ac diſputationes, & ſcientiæ magnitudine, & cauſarū peruestigatione ſuperare. Et ſicuti Medicorꝫ quidã non contenti morborꝫ noſſe remedia, cauſas etiam in natura poſitas acute perueſtigarūt, ita ueteres illi iuriſprudentes, quibus artis ſuæ fructum non ex aduocationum ſtipe, ac prorſus illiberali quæſtu, ſed ex animo ſuo ac ſuauiſsima rerum contemplatione petere propoſitum erat, perpetuum illum quidem, nec ullis caſibus obnoxium, honeſti fontes ac cauſſas ſcrutati, immortalia ac ſempiterna Vigiliarum ſuarum monumēta nobis poſteriſq́ꝫ reliquerunt. Id porrò quàm ſit operoſum ac difficile, uel ex eo uno intelligi poteſt, quod ex ſummo

illo

illo Naturæ iure ſcita ac decreta ſua excipere, & ad li-
tium ac negotiorum, caſuumq́ue uarietatem accõmodare
ſine demonſtrationum ratione non potuerint. Quàm
uero id ſit item arduum, eo uno probari poteſt, quòd
earum tractatio non cuiuslibet, ſed eius tantũ ſit, qui
antiquorum diſciplinis omnibus excultus atque inſtru
ctus, uel ad docendũ, uel ad ſcribendum uenerit. Vere
enim mihi uideor dicturus, non modo potentiſsimas,
ac efficaciſsimas eorũ apodixeis, qui Mathematici uo-
cantur, ſed demonſtrationes etiam omnes, naturæ le-
ges & eſſe, & dici non immerito poſſe. Qui ergo ceu di
ctante Natura leges exceptas uel ſuis ciuibus dederũt,
aut adhibita etiam cauſarum ac rationũ explicatione,
ſeu uoce, ſeu ſcripto eas interpretati ſunt, in re longe
maxima, longeq́ue omnium difficillima præclariſsimè
mihi uerſari uidentur. Nihil igitur mirum ſi à rei pul-
cherrimæ quidem, atque excellentiſsimæ ſtudio deter-
reantur quamplurimi, cum eius ne ulla quidem, aut
certe perquam exigua ac tenuia ueſtigia ſuperſint, uſque
adeo ab illorum inſtitutis ceu degeneres, nec ſatis legiti-
mi fœtus plærique omnes deſciuimus, qui præclara o-
mnia, nec digna profecto quæ à nobis temerarentur,
aut certe nouo quodam, ut ſic dixerim, mangonio in-
terpolarentur, peperere: Poſtulabat hic locus, ut ar-
tes ac diſciplinas omnes ab optimis illis patribus in-
uentas, atque excultas, ab indoctis uero arrogantiſsi-
misq́ue ſophiſtis ac tetris ſcarabæis corruptas deplora-
remus, niſi aliò properaret oratio. Cõmemorari profe

b cto

cto illa ſine maximo ac iuſtiſsimo dolore neq̃unt. Nec deſunt tamen laruę quædam, atq; abominati ſpiritus, ut Plinij uerbis utar, qui denſiſsimis tenebris aſſueti, lucem perferre nequeant, ſed ad antra mox ſua refugiant, & canum more miſerandis latratibus ſua uulnera ſolentur. Cæterum ut eò tandem redeamus, unde huc digreſsi ſumus, ſæpe equidem ius iſtud ueſtrum (ius dico ciuile, ac proprium Romanorum, cuius profeſſores toto orbe notos ac celebres Tholoſana hæc Academia permultos habuit olim, habetq;) ſæpe cum aliarum ciuitatum iure ac legibus contuli: idq; eo feci libentius, quòd eo uno magna ex parte uti Galliam hanc noſtram, iuraq; ciuitatum noſtrarum, ſiqua ciuitatum propria eſſent, &, ut ita dixerim, municipalia, haud ita multum à Romanorum legibus ac moribus diſtare conſtaret. Qua quidem ex collatione id unum aſſecutus ſum, eoq; reputandis ac colligendis multis adductus, ut crederem, planeq; confirmarem, eo ipſo Romano iure nihil humanius, nihil ęquius excogitari ac ſcribi unquam potuiſſe: neq; dubium eſſe, quin, quum olim conſtituto imperio exteris gentibus à S. P. Q. R. iura darentur plæræq; immanitatem, barbariemq; acceptis Romanis legibus exuerint: & non ciuiliter modò, ſed ſancte etiam atq; incorrupte uiuere cœperint. Adeo nulla eſt uitæ pars neq; publicis, neq; priuatis in rebus, neq; ſiquid, ut Cicero ait, ſolus agas, neq; ſi cum alio contrahas, quam ſacratiſsima hæc iuris ſcientia non formet ac inſtituat. Quo ma

gis laudandi ſunt,cum qui docendo, interpretando, ſcribendo,iudicia exercendo,diſciplinam hanc multo pulcherrimam tuentur ac ſeruant, tum uero qui eius maieſtatem ab ineruditis quibuſdam, loquaciſsimisq́ ſcriptoribus oppreſſam, ac penè iam euerſam, reſtituere, eq́ barbarorum faucibus eripere conantur. Qua quidem in re à nonnullis iam ita feliciter laboratū eſt, ut ſperare poſſe uidear,breui fore aliquē, qui, cum ad hanc artem unam aliarum etiam cognitionem,fuſæq́ ac facūdæ orationis facultatē adiunxerit, ueteris illius iurisprudentiæ ſimplicitatem ac nitorem noſtris hominibus reddat. Cui quidem ſanctiſsimo inſtituto ac propoſito,ſi qui ſunt,ut eſſe profecto quoſdam ſcio,à Gratijs Muſisq́ alienos,quiq́ nihil nouerint aliud,quàm odiſſe optima omnia: ſi qui inquā ea uel cæcitate erūt, uel uecordia,ut tam egregijs generoſisq́ cōſilijs ac conatibus aut palam obſtrepant, aut taciti ac ſilentes inuideant,rumpantur licet,& honeſti odio,internoq́ liuore tabeſcant,dum modo ſciant qui liberalius & educati ſunt & inſtituti,nihil non euaſurū,quod ad iuuandam rem ut ſpecioſiſsimā, ita longè omniū utiliſsimā ſuſceptū tentatumq́ fuerit.Ac ne quis fortè putet nouitios 'iſtos, ac annis iam aliquot receptos iuris tum Cæſarei tum Pontificij interpretes hoc loco à me contemni, ac uelut ex eo theatro in quo iampridem collocati ſunt, explodi, quid de ijs ſentiam, ingenuè hic aperteq́ fatebor, neq́ aliud ſanè dicam, quàm quod rogatus & priuatim reſpondi ſæpe, & publice etiam

non minus frequenter teſtatus ſum, fuiſſe ex eis uidelicet quoſdã excellenti tum ingenio, tum memoria ſingulari, ac penè incredibili, qui & præclara multa acute excogitauerint, & inuenta ab alijs ſano iudicio examinauerint. Illud etiam addo, tanta eos diligentia atque acrimonia in ſuis ſtudijs eſſe uerſatos, ut omnino nihil eis, præter temporis felicitatem, defuiſſe exiſtimari par ſit. Quamobrem (eò enim uenimus, quò hæc potiſsimum ſpectabat oratio) uos ò optimi ac generoſiſsimi iuuenes etiã atq; etiam hortor & obſecro, ut ſeculi huius, in quo nati eſtis, felicitatẽ, grati ac memores amplectamini, néue eis credere ſuſtineatis, qui hæc ſtudia tã anguſto ac circunciſo æuo hoc ſatis eſſe putant ei perficiendo, qui ſit optimis deſtinatus. Vehementer, mihi credite, errant, qui ita ſentiunt, ſi qui modo ita ſentiũt. Enimuero quum doctæ ac uenerandæ uetuſtatis cum ſcripta ac monumenta relego (quod certe ubi licet, magna cum animi uoluptate facio) tum uero cuiuſcunq; generis inſtituta ac mores expendo, tum demum intelligo, quantum ab ea poſterior ætas degenerauerit. Plato philoſophorum omnium præceps (ut Ciceroni uidetur) in Gorgia ſuo multis argumentis confirmat magiſtratibus ac Rerumpub. rectoribus non eloquentiam modò, ſed philoſophiam etiam eſſe neceſſariam. Cuius diſcipulus Ariſtoteles (quem poſteri imprimis obſeruarunt, cuiq; recentiores philoſophi primas magno conſenſu tribuerunt) in Ethicorum libris ad filium Nicomachũ ſcriptis, Politicen, id eſt

regen

regendarum ciuitatum ac iuris dicundi ſcientiam man cam atque imperfectam eſſe cenſet, quæ ſibi philoſophiæ partes omnes, dicendiq́; facultatē, ac rei militaris ſcientiam ſocias atq; adiutrices non adſciuerit. At hodie quotuſquiſq; eloquentiæ precepta ſcire deſiderat? Imo uero quis eam curam non ridet, non modo ut inutilem ac ſuperuacuam, ſed ſtultam etiam ac ridiculam? Quis hodie ex ĳs etiam, qui prima obtinent ac regia tribunalia noſſe ſtuduit ea, ac intelligere, quæ de æquo, iuſto, bono, uero, deq́; ĳs, quæ ſunt illis con traria, ab antiquis acute ac prudenter ſcripta ſunt, ac nobis tradita? Quæ quanquam ſunt oratori cum iuriſconſulto communia, à philoſophis tamen (qui eorum tractatum, id eſt publicam materiam priuati iuris fecerunt) ſunt ea omnia petenda. Equidem neminem eſſe puto aut humanarum rerum ita imperitum, aut ita refractarium ac contumacem, qui Ciceronem in pu blicis muneribus obeundis uerſari, aut Reipub. etiam præeſſe ſine iuris ac legum diſciplina potuiſſe putet. Quæ tamen ad regendam adminiſtrandamq́; Remp. pertinent, accepiſſe ſe à philoſophis omnia fatetur, & pluribus libris ac epiſtolis teſtatur dicendi facultatem, regendarumq́; ciuitatum ſcientiam ex intimis ſapientiæ fontibus defluxiſſe. Neq; tamen in eam ſententiam hæc dico, quòd iuriſconſultos ac magiſtratus ad philoſophorum porticus ac gymnaſia mittendos aut rele gandos eſſe putem. Non enim eò hæc pertinent, ciuilium ut officiorum rationem omnem ab ĳs petendam

exiſtimem, qui ad Rempub. nunquam niſi inuiti ac coacti acceſſerunt. Sed euoluendi tamen eorum libri ſunt, qui expetendarum ac fugiendarum rerum rationem nobis præſcripſerunt, ut non alios modo meliores magiſtratus faciat, aut iuriſconſultus, ſed ut utriuſque uita cum diuinarum rerum humanarumq; ſcientia ſit coniuncta. Quid enim tam abſurdum, quàm cum philoſophiæ pars quedam & ſit, & ab ipſis etiam iuriſconſultis iuriſprudentia dicatur, eſſe tamen iuriſconſultos nonnullos, quibus philoſophiæ nomen ita ſit ſuſpectum ac inuiſum, ut eo audito modò, uel protinus offendãtur, uel in riſus ac ſolutos etiam ac fluentes cachinnos nonnunquam effundantur. Quòd ſi iuris ac legum enarratoribus definienda quædã ſunt, quædam reſoluenda, diſtinguenda quædam, diuidenda, illicienda, implicanda, colligẽda, quibus omnibus artis etiam cuiuſq; explicatio præcipuè conſtat, quid iuriſconſulto tam neceſſarium, quàm ea philoſophiæ pars, quæ dialectica à Græcis, à Latinis diſputatrix dici recte, ut puto, poteſt? Si iuris quæſtio omnis, ut Fabio placet, uerborum proprietate, ſi æqui diſputatione, ſi uoluntatis coniectura continetur, an non illa omnia philoſophorum propria ſunt, & à rationali ac morali philoſophia (licebit enim mihi per uos, ut ſpero, duriuſculis interdum uocibus docendi gratia uti) petenda ac accerſenda? Quoniã uero exemplis magis quam uel manifeſtis rationibus mouemur omnes, Si non egregios modo iuriſconſultos ac oratores, ſed illuſtres

luſtres

idcirco cō-
memoro,quo me eiusmodi artibus omnibus instru-
ctum eſſe,aut eruditum quiſquā fuiſſe credat. Abſum
enim à ſummo illo ac planè illuſtri loco,& certe quàm
longiſsime abſum , cui per fati neſcio cuius iniquita-
tem ad hunc uſq; tam humilem gradum adrepere uix
licuerit. Quando uero alijs bonum,quo careo,inuide-
re nec uolo,nec debeo,nihil ingratum uobis, neq; mo
leſtum fore ſpero,ſi adoleſcentes melioribus annis na-
tos,excellentioriq; ingenio,quàm quod mihi contigit
(contigit autem perquā exiguum) præditos commo-
nefecero,ut relicta uulgari iſta uia,inuia planè ipſa, ad
antiquorum ſe exemplar ac imitationem accingant,
præcipue uero caueant,ne craſſos iſtos, atq; ut uerius
dicam, ὄκνους ὄνους, præpoſteris literis imbutos au-
diant,quorum ſicut inepta atq; inerudita,
ita peſtilens uox iampridem ubiq;
agnoſcitur, Scientiā, quæ de
pane lucrando non ſit,
ſcientiā non eſſe,
ſed inſci-
tiam
ac dementiam.

99 97-112

1042.78